

Mancur Olson, Jr. 1932-98

Af Peter Kurrild-Klitgaard, lektor, Institut for Statskundskab,
Syddansk Universitet

Den amerikanske økonom, Professor Mancur Olson, Jr., University of Maryland, College Park, døde den 19. februar 1998 af et pludseligt hjertetilfælde, i en alder af kun 65 år.

Olson var sammen med Duncan Black, Anthony Downs, James Buchanan og Gordon Tullock en af grundlæggerne af »public choice« traditionen, og som sådan opnåede han anerkendelse og indflydelse langt ud over den fagøkonomiske profession. Olsons indflydelse afspejler sig bl.a. i, at han var den mest citerede økonom i politologiske arbejder, og at hans bog *The Logic of Collective Action* er blandt de ti mest citerede værker indenfor samfundsvidenskaberne, og i de senere år blev der i stigende grad hvisket i krogene om Olson som en sandsynlig Nobelprismodtager.

Olson blev født i den amerikanske Midtvest, midt under højdepunktet af Depressionen. Han fik en B.Sc. fra North Dakota State University i 1954 og klarede sig i den forbindelse så fremragende, at han kunne rejse videre som vinder af det prestigøse Rhodes Scholarship ved Oxford University, hvorfra han blev M.Phil. i 1960. I 1963 afsluttede han sin Ph.D. i økonomi ved Harvard University.

Allerede samme år som Olson fik sin doktorgrad, udkom hans første bog, *The Economics of Wartime Shortage* (1963), og han blev samtidig ansat som adjunkt ved Princeton University. Allerede to år efter kom det værk, som indskrev Olsons navn på den samfundsvidenskabelige stjernehimmel, studiet af økonomiske interessegrupper *The Logic of*

Collective Action (1965). I årene 1967-69 var Olson ansat som højtstående, politisk udpeget embedsmand i det amerikanske føderale Sundheds- og Undervisningsministerium, hvilket gav en kort, men lærerig, praktisk erfaring med bureaukratiske organisationer. I 1969 blev Olson ansat som professor ved University of Maryland, lige udenfor Washington, D.C., hvor han bl.a. ledede universitetets Center for Institutionel Reform & den Informelle Sektor (IRIS). Olson var præsident for Eastern Economic Association og for Southern Economic Association, samt vicepræsident for American Economic Association, og i årene 1972-74 var han præsident for Public Choice Society, som han havde grundlagt få år tidligere sammen med James Buchanan, Gordon Tullock og andre fortalere for anvendelsen af økonomisk-inspirerede »rational choice« modeller i studiet af politik. Olson virkede i de senere år tillige som rådgiver i forbindelse med politisk-økonomiske reformer i bl.a. det post-socialistiske Rusland, Indien og Bangladesh m.fl.

Den kollektive handlings logik

Olsons *The Logic* var et radikalt opgør med den dominerende pluralistiske tradition indenfor studiet af interessegrupper. Hovedpointen i den kollektive handlings logik var ifølge Olson den noget kontraintuitive indsigt, at der egentlig slet ikke burde være nogen organiserede interessegrupper. Årsagen er den simple, at interessegrupper – alt andet lige – producerer kollektive goder for deres medlemmer, men hvis det er tilfældet, så er der et potentielt »free-rider problem«: Desto større og bredere en given interessegruppe er,

desto mindre incitament vil den enkelte have til at bidrage frivilligt til gruppens aktiviteter. Det leder til to kontraintuitive indsigter: At det vil være lettere at mobilisere relativt små interesser med »snævre« interesser end store og mere almene interesser, og at der skal noget særligt til for at mobilisere brede interessegrupper. Dette »særlige« er såkaldte »selektive incitament«er, d.v.s. en pisk eller en gulerod.

Nogle af disse indsigter kan allerede findes implicit i Downs', Buchanans og Tullocks tidlige arbejder, især sidstnævntes, men det var Olson, der udviklede perspektivet. Olsons logik har således påvirket et ekstremt bredt felt af studier af organiseringen af interesser, først og fremmest traditionelle interessegrupper, men tillige f.eks. fænomener som partiorganisering og -adfærd, kup og revolutioner, statsbygning, økonomisk vækst, etc. (Sandler 1992).

Nationers storhed og fald

The Logic havde været nok til at sikre Olson en plads i idéhistorien, men en sådan cementerede han for alvor med, hvad der kan kaldes en empirisk fortsættelse, nemlig *The Rise and Decline of Nations* (1982). I værket demonstrerede Olson, hvorledes interessegrupper kan ses som værende kvælende for et samfunds økonomiske vækst. Årsagen er, at snævre interessegrupper – givet deres organiseringsmæssige fordel – vil være overrepræsenterede i den politiske proces, og at disse vil prioritere deres egne interesser højere end f.eks. generel økonomisk vækst – at de »små« vil udbytte de »store«. Konklusionen er – paradoksalt nok – at en stats politiske sammenbrud derfor kan virke frigørende for økonomien.

I forlængelse af dette perspektiv kom Olsons seneste arbejder til at fokusere på relationen mellem typer af politisk-økonomiske institutioner og økonomisk vækst, herunder komparative studier af forskellige regimetyper. Dis-

se studier omfatter bl.a. statsdannelse og statsbygning (Olson 1993; McGuire og Olson 1996), samt herunder det relativt uopdyrkede studie af autokratiske regimer (Olson 1991). Dette ledte naturligt videre til studier af de forhenværende socialistiske stater og andre centralt styrede økonomier (Olson 1990; 1995a; 1995b; Olson og Murrell 1991), samt komparative studier af forskellene på disse og demokratiske, kapitalistiske stater (Olson 1996; Olson m.fl. 1996). Disse studier var forarbejder til den bog, som Olson netop havde lagt sidste hånd på, da han døde (Olson 2000), og som meget passende kan ses som en integrering af alle Olsons tidligere arbejder. Stater kan løse kollektiv gode problemer og dermed understøtte vækst, men samtidig må de begrænses effektivt for ikke at lede til fattigdom.

I Danmark har public choice teoriernes indflydelse været væsentligt mindre end internationalt (Nannestad 1993), og det samme kan siges om Olson. Dog har hans arbejder påvirket særligt politologer ved Aarhus Universitet, hvor hans arbejder var en væsentlig inspirationskilde for bl.a. Ole P. Kristensen, ikke mindst dennes afhandling *Væksten i den offentlige sektor* (1987).

Litteratur

- Kristensen, Ole P. (1987): *Væksten i Den Offentlige Sektor*. København: Jurist- & Økonomforbundets Forlag.
- McGuire, Martin C., og Mancur Olson (1996): The Economics of Autocracy and Majority Rule: The Invisible Hand and the Use of Force. *Journal of Economic Literature* 34 (March): 72-96.
- Nannestad, Peter (1993): Paradigm, School, or Sect? Some Reflections on the Status of Rational Choice Theory in Contemporary Scandinavian Political Science. *Scandinavian Political Studies* 16, 2: 127-147.
- Olson, Mancur (1963). *The Economics of the Wartime Shortage*. Durham.
- Olson, Mancur (1965). *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups*. Cambridge: Harvard University Press.

- Olson, Mancur (1982): *The Rise and Decline of Nations: Economic Growth, Stagflation and Social Rigidities*. New Haven: Yale University Press.
- Olson, Mancur (1990): The Logic of Collective Action in Soviet-type Societies. *Journal of Soviet Nationalities* 1, 2 (Summer): 8-33.
- Olson, Mancur (1991): Autocracy, Democracy, and Prosperity. In *Strategy and Choice*. Ed. Richard J. Zeckhauser. Cambridge: MIT Press: 131-57.
- Olson, Mancur (1993): Dictatorship, Democracy and Development. *American Political Science Review* 87, 3 (September): 567-76.
- Olson, Mancur (1995a): Why the Transition from Communism is So Difficult. *Eastern Economic Journal* (Fall 1995): 437-461.
- Olson, Mancur (1995b): The Devolution of the Nordic & Teutonic Economies. *AEA Papers and Proceedings* (May): 22-27.
- Olson, Mancur (1996): Big Bills Left on the Sidewalk: Why Some Nations are Rich, and Others Poor. *Journal of Economic Perspectives* 10, 2 (Spring): 3-24.
- Olson, Mancur (2000): *Power and Prosperity: Outgrowing Communist and Capitalist Dictatorships*. New York: Basic Books.
- Olson, Mancur, og Peter Murrell (1991): The Devolution of Centrally Planned Economies. *Journal of Comparative Economics* 15 (1991): 239-265.
- Olson, Mancur, Christopher Clague, Philip Keefer, og Stephen Knack (1996): Property and Contract Rights in Autocracies and Democracies. *Journal of Economic Growth* 1, 2 (June): 243-76.
- Sandler, Todd (1992): *Collective Action: Theory and Applications*. Ann Arbor: University of Michigan Press.